

Krant

Driemaandelijks tijdschrift voor natuur- en milieueducatie in Vlaanderen

36ste jaargang nr. 2 april – mei – juni 2006

Uitgegeven door het Centrum Voor Natuur- en milieueducatie vzw • ISSN 0771-291X • V.U.: P. Stryckers, Meir 44a, 2000 Antwerpen • Kantoor van afgifte: Antwerpen X •

De CVN-Krant verschijnt in: maart - juni - september - december • Abonnementen en redactie: Meir 44a, 2000 Antwerpen, tel.: 03-226 02 91, fax: 03-233 59 97, e-mail: info@c-v-n.be • url: www.c-v-n.be

INHOUD

EDO IN LIMBURG

EVOLUTIEKAS GEOPEND

MILIEUDAG ROND AFVAL

UIT DE PROVINCIES

VAN PLUIMEN EN
BRAAKBALLEN

BOEKBESPREKINGEN

VAN HET SECRETARIAAT

KORT GENOTEERD

Educatie voor duurzame ontwikkeling, zo doen we dat in limburg

Op de jubileumviering van 40 jaar CVN werden al enkele voorbeelden gegeven van hoe CVN educatie voor duurzame ontwikkeling (EDO) concreet gestalte probeert te geven binnen zijn cursuspakket. Dat overzicht streefde zeker geen volledigheid na. Met name in Limburg worden al enkele jaren vervolgm modules op de cursus natuurgids ontwikkeld die passen binnen het EDO-concept. Hoog tijd dus om hier nader kennis mee te maken.

EDO betekent op zoek gaan naar een evenwicht tussen het sociale, economische en ecologische aspect. Natuurlijk is het belangrijk om eerst deze aspecten te kennen en te begrijpen. Dit komt aan bod in onze vervolgm modules. We proberen hier mensen bepaalde inzichten mee te geven om zo als verantwoordelijke kritische burger op

situaties te kunnen reageren. Om bewuste keuzes te kunnen maken en beslissingen te kunnen nemen. Om de 'waarom'-vraag te durven stellen, niet alleen aan anderen, maar ook aan zichzelf.

In onze vervolgm modules kijken we dan ook verder dan enkel het ecologische aspect. We kij-

ken naar de geschiedenis van de streek, en ook naar de economie en hiermee samenhangende sociale ontwikkelingen. We vertrekken vanuit een bepaalde regio, wat zijn de eigenschappen ervan en wat is haar ontstaansgeschiedenis? Hoe leefden de mensen er vroeger en nu en hoe heeft dit geleid tot de natuur die we nu tegenkomen?

Zo implementeren we in de vervolgm module Kempen onder andere het mijnverleden van de streek, de economische groei die hierbij hoorde en de sociale gevolgen. Ook besteden we aandacht aan het nieuwe

Nationaal Park, dat niet enkel van belang is voor het behoud van de natuur, maar ook toeristisch een grote invloed kan hebben.

In de vervolgm module Maas besteden we aandacht aan de heemkunde en historiek. Aan de grindontginning die een overduidelijke ecologische impact heeft maar ook een economische en sociale, denk maar aan de zwemplassen die hierdoor ontstaan zijn, de waterrecreatie die een weg gevonden heeft tot in bijvoorbeeld Ophoven, waar kinderen zelfs op zeilkamp komen. Ook het kajacken op de Maas zit in de lift. We doen dit zelf trouwens ook in onze vakantie cursus aan de Maas.

In de vervolgm module Haspengouw leren we onder andere waarom er in deze

streek die typische vierkantshoeves staan, het belang van de fruitteelt en natuurlijk de relatie ervan met de natuur. Ook besteden we aandacht aan de mergelgroeves, de werkomstandigheden in deze groeves, de woningbouw met dit materiaal, het gebruik ervan als smokkelgat, en het belang voor de vleermuizen. We kijken ook naar kasteelparken en hun geschiedenis.

U leest het, in de vervolgm modules in Limburg zijn we al jaren bezig met EDO. We kijken over muurtjes heen, naar de sociale en economische ontwikkelingen van een streek die onlosmakelijk verbonden zijn met de ecologische ontwikkeling ervan.

*Petra Haesen,
Educatief medewerker CVN
Limburg*

Evolutie in de nationale plantentuin

Bebording in de evolutiekas. Telkens wordt aangegeven waar we ons op de tijdlijn bevinden. (foto P. Stryckers CVN)

De titel van deze bijdrage is bewust dubbelzinnig. Er zit inderdaad evolutie in onze Nationale Plantentuin. Helaas gaat de vergelijking met die andere 'evolutie' dermate op dat de uitbouw van deze belangrijke wetenschappelijke instelling erg traag verloopt. Het is ronduit een schande dat door communautaire onverschilligheid kassen gesloten moeten worden voor het publiek wegens instortingsgevaar; dat de verwarming van de kassen deze winter een dubbeltje op z'n kant was; enz. En dan komt het persbericht dat de Plantentuin

een gloednieuwe kas opent, over... evolutie.

De idee van een evolutiekas is niet nieuw, want er staat er een al een aantal jaren in Kew (Londen). Meise zou echter de tweede evolutiekas ter wereld zijn. Wat ik mij van het bezoek aan het *Evolution House* in Kew herinner, is dat het wat meer spektakel biedt. De bezoeker treedt binnen langs kunstsrotsen waaruit zwaveldampen ontsnappen om zo bij het ontstaan van de planten terecht te komen. De presentatie in Meise is abstracter, zodat iets meer

verbeelding van de bezoeker verwacht wordt. Toch is ook hier knap gebruik gemaakt van een combinatie van reconstructies van uitgestorven plantensoorten en nog levende vertegenwoordigers van 'oude' soorten. De bezoeker loopt doorheen een bos van palmvarens en primitieve coniferen om na een bocht in het pad bij de bloemplanten uit te komen. In de collectie bevindt zich zelfs een exemplaar van de *Wollemia* (zie kaderstukje). Het is een beetje de frustratie van de botanici. Dinosauriërs spreken erg tot de verbeelding van mensen. Vooral kinderen blijven er maar niet genoeg van krijgen. Hoevelen dromen er niet van dat toch nog ergens een *Jurassic Parc* ontdekt wordt waar dino's leven die de meteorietinslag van 65 miljoen jaar geleden overleefd zouden hebben? Welnu, het plantenrijk maakt deze droom tot werkelijkheid. De *Wollemia* is een plantaardige dino. Overigens zijn ook de prachtige palmvarens, in weerwil van hun naam geen sporenplanten maar pri-

mitieve kegeldragers, organismen die uit de tijd van de reuzenreptielen stammen. Hun zeer taaie bladeren worden gezien als een bescherming tegen vraat door dinosaurussen. Alleen, ze hebben bij wijze van spreken nog steeds niet door dat hun belangrijkste belagers er al een tijdje niet meer bijlopen...

De Nationale Plantentuin wil met de evolutiekas ook een wetenschappelijk statement plaatsen. Anderhalve eeuw na Darwin blijken allerlei pseudo-wetenschappelijke theorieën en creationistische opvattingen aan een opmars bezig. Vanuit een wetenschappelijke instelling is dit een evidente opstelling. Immers, wie evolutie verwerpt, wijst meteen een groot deel van de positieve wetenschap af. Stel, een fossiel bot wordt met de koolstof-14 methode gedateerd op 20.000 jaar oud. Maar veel creationisten gaan ervan uit dat de aarde exact 6010 jaar geleden werd geschapen. Dan moeten die ook dat deel van de fysica afwijzen

dat over ioniserende stralingen gaat, en zo gaat dat maar door. Terloops: hoe moeten wij ons in deze materie als CVN opstellen? CVN hanteert evolutie als een wetenschappelijke evidentie. Maar wat als mensen met een creationistische achtergrond zich aanbieden in een cursus natuurgids? Heel wat moslims zitten in dat geval, bij voorbeeld, en minister Anciaux zou graag meer diversiteit binnen het sociaal-cultureel volwassenenwerk zien... Doelstelling van een natuurgids cursus is mensen vormen die zich willen inzetten voor natuurbehoud. Het is niet zonder

meer te verwachten dat iemand die creationisme aanhangt, zich niet positief wil inlaten met natuurbehoud. De beheerder van het natuurhistorisch museum in Zwolle –stad die in de streng protestantse regio van Nederland gelegen is– vertelde me dat de afdeling over evolutie gewoon overgeslagen wordt als een school uit b.v. Staphorst op bezoek komt. Maar dan krijgen de leerlingen toch alles over natuurbehoud mee, was de redenering. Misschien is dergelijke pragmatische houding ook de beste binnen ons cursuswerk? De discussie is open!

Paul Stryckers

Na de boomvarens domineren de indrukwekkende palmvarens. (foto Nationale Plantentuin)

Leren voor duurzaamheid of EDO?

De geschiedenis herhaalt zich. Ooit was de vraag: ‘is het natuureducatie, milieueducatie of natuur- en milieueducatie?’ Nu luidt het: ‘is het educatie voor duurzame ontwikkeling, duurzame ontwikkelingseducatie of leren voor duurzaamheid?’ Laatstgenoemde term heeft al veel veld gewonnen in

Nederland. Ook CVN maakte er tot voor kort gebruik van. Leren voor duurzaamheid roept immers niet meteen de gedachte van ‘ontwikkeling’ op. In onze westerse landen komt het er vooral op aan een duurzame leefbaarheid te creëren. (Waarmee niet gezegd wil zijn dat wij geen aandacht zouden

moeten besteden aan de implicaties van ons handelen hier, op ontwikkeling elders!) Naar aanleiding van de *Decade of Education for Sustainable Development* van de VN werd in het NME-platform de discussie gevoerd rond de te hanteren terminologie. Uiteindelijk werd vanuit het beleid gekozen voor Educatie voor Duurzame Ontwikkeling. Ook de Mina-raad heeft zich daarbij aangesloten. CVN heeft het standpunt ingenomen zich te scharen achter de term die op de meeste instemming kan rekenen en zal dus voortaan ook EDO in zijn publicaties gebruiken. We zullen zien of er echt een globale consensus zal ontstaan. Bij NME is dat overigens nooit gelukt...

P.S.

WOLLEMIA NOBILIS

De ontdekking van deze soort wordt door de plantentuin zelf ‘de meest verbazingwekkende plantenvondst van de 20e eeuw’ genoemd. In 1994 stootte parkwachter David Noble in de Australische *Blue Mountains* op een boomsoort die hij nog nooit gezien had. Het bleek te gaan om een 200 miljoen jaar oude soort, waarvan gedacht werd dat ze al lang geleden uitgestorven was. De totale populatie was minder dan 100 exemplaren. Meteen werd een internationaal kweekprogramma tussen plantentuinen opgestart. Het kweken van de soort blijkt wonderwel vlot te gaan. Het Belgische exemplaar is inmiddels zo’n meter hoog. Ook particulieren zullen de planten in de nabije toekomst kunnen aanschaffen. De opbrengst zal gaan naar de bescherming van deze en andere bedreigde soorten.

Wollemia in de evolutiekas. (foto P. Stryckers CVN)

Milieudag @ een lagere school

Studenten van EHSAL (Europese Hogeschool Brussel) organiseerden op vrijdag 24 maart 2006 een milieudag. De dag had als boodschap: afvalpreventie is beter dan afval sorteren, is beter dan afval sorteren. Een zoektocht, quiz en spelletjes brachten de boodschap over op de leerlingen van het Sleutelhof, een lagere school uit Rumst.

Ondernemend leren

De Europese Hogeschool legt graag de nadruk om ondernemend leren. Daarom wordt aan eerstejaarsstudenten de kans gegeven om een project, ten voordele van een goed doel, te organiseren. Zes studenten zagen dat dan ook als een ideale kans om een milieudag te organiseren. Concreet gingen ze op zoek naar één lagere school waar ze één dag rond afvalpreventie zouden werken. Het Sleutelhof, een lagere school in Rumst, was onmiddellijk enthousiast over het project en stemde in met de samenwerking.

De projectdag werd op een zorgvuldige wijze gepland

In de voormiddag waren er drie verschillende activiteiten. Ten eerste was er een zoektocht waarbij de leerlingen aan de hand van een foto een tip konden vinden. In totaal lagen er 20 tips verspreid over het schoolterrein. Een voorbeeld: kies voor een brooddoos in de plaats van aluminiumfolie. Nadien werden de tips op grote bladen geschilderd en deze werden opgehangen in de school. Ten tweede werd een quiz georganiseerd op 3 verschillende niveaus (eerste, tweede en derde graad). De quiz werd gecombineerd met een ganzenbordspel of ‘mens erger je aan afval’. Tot slot was er ook nog een geheugenspelletje. Op de grond lagen 40 verschillende verpakkingen die gedurende 7 minuten gememoriseerd moesten worden. Nadien werd aan de leerlingen gevraagd om de verpakkingen op te noemen en te zeggen in welke vuilbak ze terecht

moesten komen.

In de namiddag kregen de leerlingen de kans om hun creativiteit de vrije loop te laten. De leerlingen van het eerste tot het vierde leerjaar mochten een zelfportret maken op een schoendoos. Leerlingen van het vijfde en het zesde maakte een tafereel (een stad, weide,...) naar keuze op een karton van 1 m². ‘s Avonds werden de ouders uitgenodigd om te komen kijken naar de kunstwerken. Ze kregen ook de kans om een biodrankje en milieuvriendelijk schoolgeregief te kopen.

Aandeel in een windmolen

Het project werd georganiseerd ten voordele van CVN. De kosten bedroegen € 466,14 vooral bestaande uit vervoerskosten en aankoop van knutselgeregief. De opbrengsten lagen wel een pak hoger: € 769,58. Ze waren vooral te danken aan sponsoring en verkoop van drank. Dat maakt een winst van € 303,44. Het zeskoppige team stortte

NIEUWS UIT DE PROVINCIËS

WEST-VLAANDEREN

ZWANGERSCHAPS-VERLOF

In het raam van een zwangerschapsverlof zal educatief medewerker Ann D’heenede in de periode augustus tot oktober vervangen worden door Bob Vandendriessche. De contactgegevens blijven gewoon behouden.

WEBSITE TILIA

De werkgroep natuurgidsen Tilia heeft een gloednieuwe website. www.tiliagidsen.be

NATUURUITSTAP NAAR CAP BLANC-NEZ EN DE BOULONNAIS

Vormingplus Oostende en het CVN West-Vlaanderen zomeren na met een bezoek aan de prachtige landschappen van de *Côte d’Opale* in Noord-Frankrijk. Het bezoek staat onder deskundige begeleiding van geograaf Willy Wintein. Het wordt een daguitstap met in de voormiddag een bezoek aan de indrukwekkende krijtrotsen van de *Cap Blanc Nez* en een natuurwandeling bij de baai van Wissant. De gids geeft hierbij uitleg over het ontstaan van de spectaculaire landschapsformaties en de typische fauna en flora. ‘s Middags is er een gezamenlijk middagmaal voorzien in

de *Auberge du Goulet* (drank inbegrepen), gelegen in de vallei van de Wimereux. In de namiddag trekken we verder het binnenland in en geniet je van het groene bocagelandschap op de heuvels van de *Boulonnais*. Ook staat een bezoek aan de werkplaatsen van de *Faiencerie Fourmaintraux* in Desvres op het programma. Het ambachtelijk vervaardigen van kunstfaience en industriële faience is typisch voor de streek. Op de terugweg stoppen we nog bij een *Point de vue* over de kalksteengroeven bij Marquise.

Wanneer: donderdag 28 september 2006 van 8 uur tot 19 uur, Verzamelplaats: Stedelijk Zwembad, Koninginnelaan 1, 8400 Oostende
Prijs: € 45/€ 49 (gids, lunch en vervoer inbegrepen)
Inschrijven tot 4 september 2006 bij Vormingplus Oostende www.vormingplus.be/oostende-westhoek, tel. 059/50.39.52 of oostende@vormingplus.be (Programmanummer OZ-20)

TE GAST IN DE SUÈDE SOFA: DIRK DRAULANS

Op 15 oktober 2006 is Dirk Draulans te gast in de Suède Sofa. Deze opmerkelijke bio-loog, bekend van zowel zijn oorlogsverslaggeving als zijn fel gesmaakte tussenkomsten in *De Laatste Show*, maakt met het publiek een rondreis langs een aantal wetenschappelijke disciplines, variërend van paleontologie tot neurologie. Met de bedoeling om inzicht te ver-

schaffen in de biologische verschillen tussen mannen en vrouwen. De voordracht vertrekt van de stelling dat iedereen zijn leven begint als vrouw, maar dat in de helft van de gevallen vanaf de zesde week in de ontwikkeling een weg richting man wordt ingeslagen. Ze hanteert ook het uitgangspunt dat wij een biologische erfenis van onze voorouders meeslepen, die nog altijd ons denken en doen stuurt. Anderzijds laat het feit dat wij ons bewust geworden zijn van ons bestaan toe dat wij een zekere culturele greep op onze biologie krijgen. Tenslotte wordt gespeculeerd over de vraag of het, zeker in het kader van recente technologische ontwikkelingen, nog wel nodig is om twee geslachten te hebben voor onze voortplanting. Een organisatie van CVN-West-Vlaanderen en Vormingplus Oostende.

Wanneer: zondag 15 oktober van 10u30 tot 12u30
Waar: Auditorium Sint-Andreasinstituut, Steensedijk 151, Oostende
Prijs: € 6 (drankje en broodjes inbegrepen)
Inschrijven verplicht voor 6 oktober bij Vormingplus Oostende, www.vormingplus.be/oostende-westhoek, T 059 50 39 52 of E (zie vorig bericht) of bij CVN-West-Vlaanderen, tel. 050/82.57.26 of cvn.westvlaanderen@skynet.be

Creativiteit met afval. (foto Sven Leën EHSAL)

enerzijds € 53,44 op de rekening van CVN en investeerde anderzijds in een aandeel in een windmolen op naam van CVN (€ 250). Het aandeel werd gekocht bij *Ecopower*, een bedrijf dat volop bezig is met de productie van windmolens en de productie van groene energie. Meer informatie over deze organisatie vindt u op <http://www.ecopower.be>.

Met dank aan...

Eerst en vooral de directrice van de lagere school. Zij gaf ons de kans, ondanks onze zeer beperkte educatieve achtergrond. Ten tweede een dankwoordje aan CVN. Zonder hen had onze zoektocht naar een geschikt milieuvriendelijk goed doel nog wel even kunnen duren. Als derde willen we ook onze hoofdsponsor Toyota bedanken voor hun financiële

steun. Zij hebben er mee voor gezorgd dat we het aandeel konden kopen, in ruil voor promotie van hun nieuwe groene auto (meer info: <http://www.toyota.be>). Tot slot dan ook EHSAL die ons de kans geven om ons ten volle uit te leven in dit project.

Sven Leën
In naam van Team 102 (EHSAL Brussel)

VAN PLUIMEN EN BRAAK-BALLEN

LEZERS SCHRIJVEN

Geachte mevrouw Alenus,

Ik heb met veel belangstelling uw lezersbrief aangaande het debat tussen de aanhangers van de evolutieleer en de verdedigers van het creationisme gelezen, temeer daar ik zelf uitermate bezorgd ben door de vlucht die het creationisme de voorbije jaren heeft genomen. Ik heb –uiteraard– geen moeite met uw verdediging van de evolutieleer, die ik als wetenschapper en natuurgids alleen maar kan bijtreden. Maar her en der heb ik toch

wat moeite met uw betoog. U vraagt wederzijds respect van leerkrachten biologie, godsdienst en moraal, maar niet na zelf een sneer te geven naar de ongelovige, die toch wel een beetje arrogant moet zijn om niet in god te geloven, terwijl we zo weinig weten over het heelal dat ons omringt en wat er zich daarbuiten bevindt. U beseft blijkbaar niet dat U zichzelf precies in die zin op één lijn plaatst met de creationisten. Het enige verschil is dat zij –pathetisch, wetenschappelijk niet verantwoord en bewust misleidend– proberen te bewijzen dat er wel een goddelijke schepping aan te pas moet zijn gekomen, terwijl U simpelweg de handen in de lucht gooit en alles wat we (nog) niet weten in de handen van uw god legt.

Laten we eerlijk zijn, de door U aangehaalde “vervelende neveneffecten” (sic) van de religie hebben door de eeuwen heen niet zelden de donkerste kanten van het mensdom naar boven gebracht. Als U het hebt over fanatisme en fundamentalisme, dan kijken we graag naar wat momenteel in naam van die “andere” religie, de islam, bedreven wordt, maar vergeten maar al te graag dat door de eeuwen heen, maar ook vandaag nog vermoord werd en wordt in naam van het christendom. Arrogantie, beste mevrouw Alenus, zult U dan ook vooral vinden in de oecumenische beleving van een godsdienst, waar gelovigen worden aangespoord om anderen –goed-schiks of kwaadschiks– aan

de eigen moraliteit te onderwerpen. Het is diezelfde arrogantie die aan de bron ligt van het creationisme. Het gaat niet om neveneffecten, het ging en gaat helaas om de kern van de religie. U besluit met het verhaal van de biddende piloot. Maar wat moet ik aanvangen met een katholieke biologieleraar, die bidt voor hij les gaat geven over o.a. de evolutieleer en opnieuw als hij thuiskomt, maar –uiteraard– nooit tijdens de les? Hoe krijg je het mentaal voor elkaar om met overtuiging een materie te onderwijzen die de bewustscheppende en interveniërende god reduceert tot niets, dan wel hooguit tot iets wispelturigs dat zijn “wil” uitdrukt in een louter door fysische wetmatigheden beheerste chaos van toevallige, willekeurige gebeurtenissen,

terwijl je voor en na met evenveel overtuiging de genade afsmeeft van nota bene datzelfde (imaginaire) opperwezen? *Cool?* Voor mij mag het best hoor, ik gun die man zijn gebeden van harte. Maar dan toch liever de koele nuchterheid van het niet-geloven, de gehechtheid aan de zuivere ratio, de verwerping van het valse comfort van een geloof. Is het arrogant om alleen, zonder goddelijke tussenkomst, de verantwoordelijkheid te nemen voor eigen moraal, maar ook voor eigen falen?

Hoogachtend,

Dr. Rudi Strubbe
Docent, bedrijfsjurist en natuurgids

Het is niet de bedoeling om in deze rubriek een lange pole-

miek over geloven of niet-geloven te openen. Zoals elders in deze krant aangegeven, ziet CVN het natuurbehoud als eerste opdracht voor de natuurgidsen. Mocht je als natuurgids bij het behandelen van het evolutiethema op zware discussie stuiten, dan kun je steeds stellen dat de wetenschap uiteindelijk ook geen antwoord geeft op de meest existentiële levensvragen van een mens. Wie om die reden in religie gemoedsrust meent te kunnen vinden, heeft daar recht op. Maar dat vanaf de ‘Big Bang’ het heelal en dus onze aarde geëvolueerd zijn tot wat ze nu zijn, daarover is de wetenschap duidelijk. Overigens was het een –Belgische– kanunnik die voor het eerst de idee van een dergelijke Big Bang naar voor bracht (red.)

BOEK-BESPREKINGEN

SPIEGEL VAN DE NATUUR

Natuurbeelden zijn de laatste jaren binnen NME als topic niet meer weggeweest. Ze worden door een hele reeks factoren bepaald, waaronder de cultuur waarbinnen iemand opgroeit en leeft. Het is dus te verwachten dat de veelheid aan culturen op aarde ook een veelheid aan natuurbeelden oplevert. De Nederlandse hoogleraar Matthijs Schouten publiceerde vijf jaar geleden *De natuur als beeld in religie, filosofie en kunst*. Daarin werd de benadering van de natuur in een aantal cultuuruitingen behandeld. Het verschijnen van dit boek betekende een aanzienlijke verrijking voor de Nederlandstalige milieu(educatieve) bibliotheek. Het is daarom merkwaardig maar beslist toe te juichen dat in 2005 een totaal herwerkte uitgave verscheen onder de titel *Spiegel van de natuur – het natuurbeeld in cultuurhistorisch perspectief*. Het nieuwe boek telt, hoewel in groter formaat, meer dan dertig pagina’s extra t.o.v. de vorige uitgave. Belangrijke nieuwe hoofdstukken gaan over het Hindoeïsme en de Islam. Zeker dit laatste verhoogt voor NME’ers de actualiteitswaarde van het boek! Interessant is de uitbreiding van het laatste hoofdstuk,

waarin een aantal krachtlijnen uit de tekst hernomen worden. Dit is een welkom geheugensteuntje voor de lezer. Want de tekst is zo rijk dat, wil je alles goed in je laten doordringen, je de draad wel eens dreigt te verliezen... In ditzelfde laatste hoofdstuk wordt de link met de zgn. grondhoudingen jegens de natuur gelegd – of juist niet, want de auteur stelt: ‘de relatie tussen de religieus en cultureel bepaalde natuurbeelden en de wijze waarop in de praktijk met de natuur wordt omgegaan, is niet het onderwerp van dit boek’ (p. 245). Je kunt je niet van de indruk ontdoen, dat de kracht van natuurbeelden al bij al toch beperkt is gebleven in de loop van de geschiedenis. Het is niet omdat je op een bepaalde manier tegen de natuur aankijkt dat je er ook naar handelt. Misschien moeten we (de filosofische) Marx toch maar weer eens van stal halen?.. Voor wie het boek in 2001 niet ter hand nam, is er nu een tweede en rijkere kans om dit alsnog te doen. Doen! (*De recensie van De natuur als beeld verscheen in CVN-krant 2002/1.*)

SCHOUTEN, M. (2005) Spiegel van de natuur, het natuurbeeld in cultuurhistorisch perspectief, uitg. KNNV Uitgeverij / Staatsbosbeheer, Utrecht, gebonden, 272 p., kleurenillustraties, ISBN 90-5011-206-4, prijs: € 37,95.

P.S.

WAT ZINGT DAAR?

Als we samen de natuur intrekken, vraagt mijn vrouw soms welke vogel er zingt. Kwestie van haar parate kennis aan te scherpen. Als ik weet dat ze de soort vroeger al correct kon determineren op het geluid, geef ik haar wel eens een hint door het liedje ‘voor te zingen’. Steevast volgt dan het juiste

antwoord. ‘Ja, zo herken ik de vogel wel, maar niet in het echt’ luidt haar verontschuldiging. Daaraan moest ik denken toen ik *Wat zingt daar?* In handen kreeg, een nieuwe uitgave om vogels te herkennen aan hun roep en zang. De auteurs stellen meteen orde op zaken: ‘vogelzang leer je niet uit een boekje en zelfs niet van een cd, maar in het veld’ (p. 5). Het zou natuurlijk vreemd zijn, mochten ze de aankoop van hun nieuwe publicatie afraden. En dat hoeft ook niet, want de aangeboden combinatie boek met cd heeft heel wat te bieden. Vooreerst is er de interessante inleiding over vogelzang. Geen overbodige informatie, aangezien het geluid dat vogels produceren een van hun opvallendste kenmerken is. En, zoals de auteurs terecht aanstippen, vogelzang voegt een dimensie toe aan natuurbeleving. Dat heb ik, als visueel ingestelde plantenliefhebber, zelf kunnen ervaren. Het boek bevat een sleutel voor de zang en een voor de roep. Met die laatste laten de meeste vogels zich het ganse jaar horen, dus is het de moeite waard er aandacht aan te besteden. De hoofdsleutel van de zang voert je naar een aantal deelsleutels. Binnen elke deelsleutels dienen een of meer ‘typische’ soorten als referentie. Van 99 soorten is een soortbeschrijving opgenomen, die gaat over roep, zang, zangpost, plaats en tijdstip van

zang en mogelijke verwarring met andere soorten. Proef op de som vormt de geluidsopname die van elke beschreven soort is terug te vinden op de cd. De zangen met de tekstbeschrijvingen alléén op naam brengen is zoals gesteld (meestal) onbegonnen werk, maar die beschrijvingen kunnen de waarneming wel helpen structureren. Zo lijkt de lach van de Zwarte specht wel wat op die van de Groene specht – veel mensen weten overigens niet dat Zwarte spechten ook kunnen lachen, heb ik al wel ondervonden. Maar de auteurs wijzen erop dat de lach van de Zwarte specht i.t.m. die van de Groene een beetje ‘op gang’ moet komen. Als je er dan de cd bij haalt, dan herken je het meteen. De geluidsopnamen zijn alleszins erg verzorgd en omvatten telkens roep en zang, eventueel in een aantal variaties. Over de beide auteurs, een Nederlander en een Vlaming, vermeldt het boek niets; ze blijven even anoniem als de vogels die ze zo enthousiast beschrijven. De naam De Meersman kwam me toch niet helemaal onbekend voor. En ja hoor, jaren geleden verscheen bij de toenmalige Belgische Natuur- en Vogelreservaten een *Vogelzangtabel*, onder redactie van... Luc De Meersman.

DE VOS, D. en L. DE MEERSMAN (2005) Wat zingt daar? Vogels herkennen aan hun zang en roep in Nederland en Vlaanderen, uitg. KNNV Uitgeverij, Utrecht, paperback, 176 p., kleurenillustraties, met cd, ISBN 90-5011-195-5, prijs: € 24,95.

P.S.

LANGS DE BOORDEN VAN DE SCHELDE

De Schelde Natuurlijk! is een campagne van zeven Vlaamse en Nederlandse natuur- en milieuorganisaties die streven naar een grotere bekendheid met en waardering voor de internationaal belangrijke natuur van het Schelde-estuarium. Gestreefd wordt naar een duurzaam en natuurrijk estuarium met een multifunctioneel gebruik als uitgangspunt. Voor Vlaanderen zijn Natuurpunt, Bond Beter Leefmilieu en WWF partners. Naar aanleiding van deze campagne verscheen in de periode 2004-2005 een reeks stukjes in de wekelijkse bijlage Buitengebied van de *Provinciale Zeeuwse Courant*. Deze stukjes werden gebundeld in een fraai uitgegeven boekje in *oblong* formaat. De eerste 17 overlopen de rivier van monding tot oorsprong; vanaf 18 tot 29 gaat het weer de omgekeerde richting uit. Het geheel wordt voorafgegaan door een korte inleiding. Het fraai uitgegeven boekje is geen wandelgids, hoewel elk stukje begint met een situering op de kaart. Ook als naslagwerk is het veel te beknopt. Het is gewoon een leuk hebbedingetje, waarvan je nog heel wat kunt opsteken. Bond Beter Leefmilieu gebruikte het als relatiegeschenk; een prima en originele vorm van educatie!

ANTONISSE, R. e.a. (2005) Langs de boorden van de Schelde, uitg. Vêrse Hoeven, Raamdonksveer, gebonden, 192 p., ISBN 90-75703-88-0.

P.S.

DOOD DOET LEVEN

Beslist origineel is deze publicatie, die handelt over de natuur van dode dieren. Meteen is het van belang om te weten dat het niet om een determineerwerk voor b.v. insecten op krengen gaat. Het is de bedoeling van de initiatiefnemers, Stichting Kritisch Bosbeheer, om aandacht te vragen voor de rol van kadavers van grote grazers in onze natuur. De bijdragen zijn daarom erg divers. Harm Piek is beleidsmedewerker bij Natuurmonumenten en gaat in op de rol van grote dode dieren op de Veluwe, een van de twee gebieden in Nederland waar runderen en paarden die voor begrazing worden ingezet, ook gewoon mogen doodgaan. Piek gaat een eerste maal in op de afbraakprocessen bij dode dieren. We leren dat 100 kg dierenlijk in drie weken verteerd is. Niet alleen insecten als aaskevers en vliegen spelen een te verwachten grote rol. Met name de inbreng van Wild zwijn is belangrijk omdat dit

dier de voor insecten aanvanke-lijk te taaie huid van het ka- daver kan openbreken. De auteur pleit ervoor om grote dierenlijken als natuuroeltype te beschrijven zodat beheer- ders er expliciet rekening mee kunnen houden. Ook gaat hij kort in op de acceptatie van grote kadavers bij het publiek. Hier verwijst hij naar een on- derzoek waarbij 35 mensen bevroagd werden. Of dit een representatief resultaat ople- vert, laat ik in het midden. Over de acceptatie door het publiek is er een aparte bijdra- ge van omgevingspsychologe Agnes van den Berg. Zij geeft al meteen aan dat er nauwe- lijks onderzoek aan is gedaan. Op basis van een onderzoek door Buijs en Filius legt ze een

verband met natuurbeelden. In haar bijdrage wordt uitvoerig psychologisch ingegaan op de bij het zien van kadavers vaak optredende emotie van wal- ging. Jurist Bas Visser gaat in op de juridische aspecten van het laten liggen van grote kada- vers in natuurgebieden. De au- teur stelt dat het juridisch perspectief meer gebaat is bij een belangenbenadering dan een waardenbenadering. Immers, in de praktijk botst een ‘dierethische stroming’ met een ‘ecologisch-ethische stroming’. De wet verplicht ons tot zorg- zaam omgaan met de natuur. Maar die zorgplicht kan zowel ethisch als ecologisch ingevuld worden. Een vergelijking wordt gemaakt met de aansprakelijk- heid van beheerders voor dode bomen. In bepaalde gevallen zal het laten liggen van grote kadavers ingaan tegen de be- langen van derden, maar in an- dere gevallen zal het behoud van soorten die leven van der- gelijke dierenlijken voorop moe-

ten staan. Het is een interessante bijdrage. De au- teur gaat echter niet in op het gelijkheidsbeginsel, dat in België wordt gegarandeerd door het Grondwettelijk Hof. Ik kan me voorstellen dat het be- wust laten lijden en langzaam laten doodgaan met natuurbe- houdsoogmerken in België zou aangevochten worden door de veehouders, aangezien zij straf- baar zijn voor dergelijke (niet-) handelingen. En vermoedelijk zouden ze –voor één keer– een zeer groot deel van de publieke opinie achter zich krijgen... Namens de Stichting Kritisch Bosbeheer heeft Tom Bade een stuk geschreven in de hem zo eigen polemische stijl. Bade pleit juist vòòr het in contact brengen van het publiek met grote dierenlijken, vanuit edu- catief oogpunt. De acties van de Nederlandse dierenbescher- ming kunnen bij hem op geen begrip rekenen. ‘We zijn in ons land weer terug bij af, want dankzij onze barnhartigheid zal

er weer meer worden gevoe- derd en geschoten in de natuur, maar nu anders.’ (p. 61) Maar is er in onze kleine geïsoleerde natuurreservaten nog voldoen- de sprake van natuurlijke pre- datie? Moeten we daar de natuur niet een handje helpen? Dit is niet nodig, aldus Bade, omdat ook in aanwezigheid van predatoren de meeste dieren gewoon vanzelf doodgaan. Twee bijdragen van Micha Dudek, een Duits bioloog, gaan over het samenleven van wolf en raaf en over het afbraakpro- ces van het kadaver van een das en een ree. Ik leerde dat onze kledermot van nature een afbreker is van pelzen op kada- vers. Dudek gebruikt het modi- euze (?) woord ‘pak’ i.p.v. ‘roedel’ om een troep wolven aan te duiden. Dit wordt gear- gumenteed in een kaderstukje op p. 64 maar daar ben ik niet echt wijzer uit geworden. Tenslotte wordt door Kor Goutbeek ingegaan op een as- pect dat dikwijls als argument

tegen het laten liggen van grote kadavers wordt uitgespeeld, nl. de vermeende risico’s voor de veehouderij. Op basis van de huidige situatie en kennis kun- nen deze risico’s als gering tot zeer gering worden gekwalifi- ceerd, is zijn conclusie. Mijn conclusie: dit boek levert een waardevolle bijdrage over het onderwerp. Het zet aan om na te denken waar natuurbehoud precies om gaat. De vormge- ving tenslotte is erg knap. Het is het enige boek dat ik ken dat volstaat met prachtige kleuren- foto’s... van dierenlijken. De tekst bevat hier en daar wel wat schrijfslordigheidjes. Maar dat zal wel een detail zijn.

LARDINOIS, R. (red.) (2005) Dood doet leven, de natuur van dode dieren, uitg. KNNV Uitge- verij, Utrecht, paperback, 96 p., kleurenillustraties, ISBN 90-5011-211-0, prijs: € 19,95.

P.S.

KORT GENOTEERD

NIEUW AGENTSCHAP VOOR NATUUR EN BOS

Sedert 1 april van dit jaar is de Vlaamse administratie (alweer) grondig hervormd. De ver- trouwde structuren ‘Afdeling Natuur’ en ‘Afdeling Bos & Groen’ bestaan niet meer. Beide zijn versmolten binnen één Agentschap voor Natuur en Bos. Momenteel wordt de inde- ling van het Agentschap verder uitgetekend door het hoofd ervan, mevr. Marleen Evenepoel. Het is dus wellicht nog even wachten vooraleer de nieuwe situatie ook echt zicht- baar zal zijn op het terrein. Meer informatie is te vinden op www.natuurenbos.be. Het adres van het Agentschap blijft wel het vertrouwde: Graaf de Ferrarisgebouw, Koning Albert II-laan 20 bus 8, 1000 Brussel

VAN HET SECRETARIAAT

IN MEMORIAM JEAN NAESSENS

In onze vorige CVN-krant meld- den we al het plotse overlijden van Jean Naessens. We had- den toen niet meer de kans om hier redactioneel op in te gaan. Jean behoorde tot een van de eerste lichtingen van de cursus natuurgids te Antwerpen. Al snel engageerde hij zich in de plaatselijke natuurgidsenwerk- groep. Toen deze werd omge- vormd tot VMPA, speelde hij als penningmeester een be- langrijke rol in het tot een goed einde brengen van het erken- ningsdossier. Jean was gedu- rende vele jaren ook bestuurslid van CVN. De laatste jaren be- perkte hij zich tot de algemene vergadering. Maar daarnaast hielp hij collega Bea Verreet geregeld met de ontwikkeling en het onderhoud van de CVN- website. Jean zag al snel het belang in van het aansluiten bij een sociaal-culturele koepel. Hij loodste VMPA in de toen- malige BVVO; voorbeeld dat even later gevolgd werd door CVN. Toen vanuit BVVO een nieuwe werksoortige koepel FIV (Federatie van Instellingen voor Volksontwikkelingswerk) werd

opgericht, was hij een van de drijvende krachten naast Hugo De Vos. Helaas bleek een werk- soortige koepel niet in het plan van de minister te passen, en FIV ging ter ziele ten voordele van de huidige koepel FOV. Jeans passie lag evenwel in de Hoge Venen. Zijn perfecte tweetaligheid maakte hem tot beheerder van de Vrienden van de Hoge Venen. Op zijn voorstel en bemiddeling werd in het CVN-jaarplan 2006 de organi- satie van een vervolgmodule ‘Hoge Venen’ op de natuurgids- cursus in het vooruitzicht ge- steld. In verband met het gidsen in de Hoge Venen had Jean een stukje geschreven voor de CVN-krant dat we hier- bij afdrukken. Het is ook in de regio van de Hoge Venen dat aan het veel te korte leven van Jean een plots einde kwam. De nacht na een zoveelste veen- wandeling, heeft zijn hart het laten afweten. Na 63 jaar. Bedankt Jean voor zoveel inzet. Hoewel het nu misschien wat moeilijker wordt, laten we de Hoge Venen-gids idee zeker niet los!

Paul Stryckers, Directeur

NATUURGIDSEN IN DE HOGE VENEN

Sedert een tiental jaren zijn

delen van het Staatsreservaat van de Hoge Venen, de zgn. “C-zones”, nog enkel toeganke- lijk onder begeleiding van een door het Waals Gewest erken- de natuurgids. Om erkend te worden moeten natuurgidsen slagen in een examen dat (in principe) jaar- lijks in het Frans, Duits en Nederlands wordt georgani- seerd door de DNF (*Division Nature et Forêts*). Bovendien moeten de kandida- ten aan een aantal voorwaar- den voldoen om tot het examen toegelaten te worden: 1) een biotoopstudie gemaakt hebben in een typisch biotoop van de Hoge Ardennen (heide, venen,...) dat gelegen is boven de 400m. 2) vijf natuurwandelingen ge- volgd hebben in een dergelijk biotoop van de Hoge Ardennen, begeleid door een erkende gids. 3) zelf een stagewandeling be- geleid hebben in een dergelijk biotoop. Wie in Vlaanderen het natuur- gidsdiploma behaalde zal meestal niet aan die voorwaar- den voldoen en b.v. een nieuwe biotoopstudie moeten maken indien hij/zij aan het examen wil deelnemen om voor de “C-zones” erkend te worden. Daarom kan men de kandidaat natuurgidsen die de cursus (zul- len) volgen aanraden hun bio-

toopstudie en stagewandeling te richten op de Hoge Venen, indien het hun bedoeling is na- dien aan dat examen deel te nemen. Buiten de “C-zones” staat het iedere natuurgids vrij natuur- wandelingen te begeleiden, zonder speciale erkenning, mits de plaatselijk geldende regle- mentering in acht genomen wordt.

Jean Naessens

WEBSITE WORDT VERNIEUWD

Door een technisch probleem met de provider is de CVN- website enkele maanden buiten gebruik geweest. In diezelfde periode is echter gewerkt aan een totaal nieuwe site, die rond de verschijningsdatum van deze krant in gebruik zou moeten zijn. Meer daarover in ons vol- gende nummer.

GEZOCHT: MEDEWER- KER BOEKHOUDING

CVN zoekt iemand die, tegen normale verloning, gedurende een (vaste) dag per week de boekhoudingadministratie wil verzorgen op het landelijk se- cretariaat. Belangstellenden nemen contact op met Ilse Snoeck of Paul Stryckers.

INFO

CVN-LANDELIJK SECRETARIAAT:

Meir 44a 2000 Antwerpen

03/226.02.91, fax 03/233.59.97,

info@c-v-n.be

www.c-v-n.be

Stafmedewerkers:

Paul Stryckers, directie, redactie CVN-krant

paul.stryckers@c-v-n.be

Ilse Snoeck, administratie

ilse.snoeck@c-v-n.be

Stella Van Hofstraeten, ondersteuning vrijwilligers

stella@c-v-n.be

Ellen Vandenplas, IKZ, lokaal duurzaam beleid en EDO

ellen.vandenplas@c-v-n.be

CVN IN DE PROVINCIES:

ANTWERPEN

Educatief medewerker: **Bea Verreet**

Meir 44a, 2000 Antwerpen

03/226.02.91

bea.verreet@c-v-n.be

LIMBURG

Educatief medewerker: **Petra Haesen**

CVN-Werkgroep Limburgse Natuurgidsen

Het Groene Huis, Domein Bokrijk, 3600 Genk

011/26.54.82

cvn_limburg@hotmail.com

OOST-VLAANDEREN

Educatief medewerker: **Pieter Blondé**

Geen provinciaal secretariaat

055/33.54.49

cvn.oostvlaanderen@skynet.be

VLAAMS-BRABANT

Educatief medewerker: **Christy Vanfraechem**

Villa Coremans, Gelrodeweg 2, 3200 Aarschot

016/35.30.96

cvn@rlnh.be

WEST-VLAANDEREN

Educatief medewerker: **Ann D’Heedene**

Geen provinciaal secretariaat

050/82.57.26

cvn.westvlaanderen@skynet.be

ABONNEMENT CVN-KRANT

Een abonnement op de CVN-krant is in principe gratis. U moet u altijd aanmelden als abonnee, via mail, telefoon, fax of brief.

We nodigen u wel uit om een vrijwillige bijdrage te betalen. Dit helpt ons niet alleen het tijdschrift maar ook de kosten te drukken. We zijn zo vrij om tweemaal per jaar een overschrijvingsformulier mee te sturen: in het eerste (maart) en derde (september) nummer. Dit gebeurt automatisch naar alle abonnees. Een formulier in september betekent niet dat u –mocht u dit wensen– nog niet zou betaald hebben...

Opgelet: betalen geldt niet als aanmelding voor een abonnement. Gelieve dit steeds te doen op de manier zoals hierboven aangegeven!